

**BEMAGTIGING VAN OUERS EN OPVOEDERS IN
SELFBESTURENDE SKOLE IN SUID-AFRIKA**

DEUR

RETHA MARTJIE DU TOIT

**TER VERVULLING VAN DIE VEREISTES VIR DIE
GRAAD**

MAGISTER EDUCATIONIS

**IN DIE DEPARTEMENT ONDERWYSBESTUUR
FAKULTEIT OPVOEDKUNDE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA**

STUDIELEIER : PROF LP CALITZ

DANKBETUIGING

My opregte dank en waardering word hiermee uitgespreek teenoor:

- * Prof LP Calitz, my studieleier, vir sy bekwame en ervare leiding en vir die tyd wat hy goedgegunstiglik bereid was om af te staan. Sy positiewe inspirasie was deurslaggewend in hierdie studie.
- * My Ma, en oorlede Pa, wat altyd ondersteunend tot my studies was.
- * My man, Vivian, en kinders vir hul aanmoediging en volgehoue ondersteuning.

SAMEVATTING

Onderwys in Suid-Afrika is besig om drasties te verander. Dit is nie slegs die kurrikula en skoolstrukture wat onderwerp word aan verandering nie, maar die betrokkenes, insette en invloed, met ander woorde die mag van alle belanghebbendes, word hersien. Ook die inspraak van belanghebbendes buite die skole word direk aangespreek. In hierdie veranderingsfase word veral die rol van die ouer en opvoeder aangespreek. Beide partye het 'n direkte invloed op die sukses van die onderwysstelsel en moet dus daarbinne geakkomodeer word. Die magstrukture en magsbalans binne die onderwysstrukture speel 'n al groter rol in die uitvoering en sukses van onderwys.

Die bemagtiging van ouers en opvoeders is nie 'n eenvoudige saak nie. Die debat daaroor is beslis nog nie verby nie, maar in wese kom dit daarop neer dat daar in die toekoms hoër eise gestel gaan word aan ouers en opvoeders ter ondersteuning van die onderwysstelsel.

Daar is baie definisies en menings oor wat bemagtiging beteken en wat die proses behels. Party sien bemagtiging as die proses waar daar 'n toename is in professionaliteit, terwyl ander dit sien as groter outonomie en demokrasie. Ander is van mening dat bemagtiging die proses is waardeur opvoeders toegerus word met sekere vaardighede, kennis en houdings, met ander woorde, eksterne magte besluit wat nodig is en die opvoeder word 'n blote ontvanger. Bemagtiging in die ware sin impliseer dat die opvoeder 'n aktiewe rol in die proses moet speel. Dit beteken nie dat eksterne magte, faktore of invloede geïgnoreer moet word nie, want dit is dikwels 'n ware leier, wat optree as fasiliteerder, wat geleenthede skep vir opvoederbemagtiging.

Bemagtiging is 'n proses van ontwikkeling en groei waarin 'n persoon in staat gestel word om besluite onafhanklik en op 'n outonome manier te neem sodat 'n bydrae tot die ontwikkeling van

die omgewing gemaak kan word. Faktore wat bemagtiging beïnvloed, sluit onder andere die volgende in: 'n ware demokratiese klimaat, die rol van leierskap en die verbintenis tot bemagtiging self. Bemagtiging moet nie beskou word as 'n bedreiging nie, maar eerder as 'n geleentheid en 'n deursigtigheid wat die proses sy eie gang laat gaan. Bemagtiging van ouers en opvoeders kan dus as sleutel tot uitnemende onderwys in Suid-Afrika gebruik word.

Sleutelbegrippe

Bemagtiging / Outonomie / Mag

Toerekeningsvatbaarheid / Verantwoordelikheid

Proses / Verandering

Selfbesturende skole

Prinsipaal / Opvoeders

Ouers

Deelnemende besluitneming

Professionele status

Veranderende rolle

Skoolklimaat

SYNOPSIS

Education in South Africa is changing drastically. Not only the curricula and school structures are subject to changes, but all involved, stakes and influences, in other words the authority of all stakeholders, are being revised. The voice of stakeholders from outside the school is addressed directly. The role of the parent and educator is particularly addressed in this cycle of change. Both parties have a direct influence on the success of the educational system and must therefore be accommodated within. The structures and balance of authority in educational structures are becoming more important in the implementation and success of education.

The empowerment of parents and educators is not a simple matter. The debate concerning this is definitely not over, but it boils down to the fact that higher demands will in future be set for parents and educators in support of the educational system.

There are many definitions and views on what empowerment means and what the process encompasses. Some view empowerment as the process where there is an increase in professionalization, while others see it as greater autonomy and democracy. Some persons are of the view that empowerment is the process of equipping the educator with certain skills, knowledge and attitudes, in other words external powers decide what is necessary and the educator becomes a mere recipient. Empowerment in the truest sense implies that the educator should play an active role in the process. It does not mean that external powers, factors or influences should be ignored, because it is often a true leader, acting as facilitator, that creates opportunities for educator empowerment.

Empowerment is a process of development and growth where a person is enabled to take decisions independently and in an autonomous way in order to make a contribution to the development of the environment. Factors influencing empowerment includes among other

things: a true democratic climate, the role of leadership and the commitment to empowerment itself. Empowerment should not be viewed as a threat, but rather as an opportunity and an openness to allow the process to run its course. Empowerment of parents and educators can be used as a key to excellence in education in South Africa.

Keywords

Empowerment / Autonomy / Authority

Accountability / Responsibility

Process / Change

Self-governing schools

Principal / Educators

Parents

Participating decision-making

Professional status

Changing roles

School climate

INHOUDSOPGAWE

Bladsy

DANKBETUIGINGS.....	i
SAMEVATTING.....	ii
SYNOPSIS.....	iv
LYS VAN FIGURE	x
LYS VAN TABELLE.....	x

HOOFSTUK 1: ALGEMENE ORIËNTERING

1.1	Inleiding.....	1
1.2	Navorsingstema.....	1
1.3	Navorsingsterrein.....	2
1.4	Probleemstelling.....	2
1.5	Navorsingsdoelstellings en -doelwitte.....	3
1.6	Navorsingsmetodes.....	3
1.7	Navorsingsontwerp.....	4
1.8	Begripsverklaring.....	6
1.8.1	Toerekeningsvatbaarheid.....	6
1.8.2	Outonomie / Mag.....	8
1.8.3	Selfbesturende skole.....	10
1.8.4	Ouers (Beheerliggame).....	12
1.8.5	Opvoeders.....	13
1.8.6	Leerders.....	13
1.9	Samevatting.....	14

HOOFSTUK 2: BEMAGTIGING

2.1	Inleiding.....	15
2.2	Proses / Groei / Ontwikkeling.....	16
2.3	Mag / Outonomie / Outoriteit.....	19
2.4	Deelnemende besluitneming.....	22
2.5	Demokratisering.....	23
2.6	Professionele status.....	23

2.7	Omgewing.....	25
2.8	Eienaarskap.....	26
2.9	Keuse.....	26
2.10	Samevatting.....	27

HOOFSTUK 3: BEMAGTIGING IN SELFBESTURENDE SKOLE IN SUID-AFRIKA

3.1	Inleiding.....	29
3.2	Manifestasies van bemagtiging.....	30
3.3	Wetlike regte waaroor Beheerliggame moet beskik.....	31
3.4	Deelnemende / gedesentraliseerde besluitneming.....	32
3.5	Doel van bemagtiging.....	35
3.6	Verskillende toewysings van pligte.....	35
3.7	Die Prinsipaal se rol.....	36
3.8	Opvoeders se rol.....	36
3.9	Toerekeningsvatbaarheid.....	37
3.10	Skoolklimaat.....	38
3.11	Skooleffektiwiteit.....	39
3.12	Sosio-ekonomiese invloede.....	39
3.13	Groepsdeelname / -besluite.....	40
3.14	Ondersoek van sekere temas.....	41
3.15	Effek van bemagtiging.....	42
3.16	Implementering van bemagtiging.....	43
3.16.1	Wil opvoeders deelneem aan besluitneming?.....	46
3.16.2	Wil prinsipale besluitneming deel?.....	47
3.17	Samevatting.....	48

HOOFSTUK 4: BEMAGTIGING VAN OUERS (BEHEERLIGGAAM) EN OPVOEDERS

4.1	Inleiding.....	50
4.2	Vaardighede waaroor prinsipale moet beskik.....	50
4.2.1	Kommunikasie.....	51
4.2.2	Leierskap.....	51
4.2.3	Koördineerder.....	53
4.2.4	Probleme.....	53

4.2.5	Skoolklimaat en vertroue.....	53
4.2.6	Mag.....	55
4.2.7	Pligte.....	56
4.3	Probleme wat opvoeders ondervind met deelnemende besluitneming.....	56
4.4	Ouerdeelname.....	57
4.4.1	Ouerdeelname en bemagtiging.....	59
4.4.2	Gevolge van ouerbemagtiging.....	61
4.4.3	Probleme met ouerbetrokkenheid.....	62
4.4.4	Ouer-opvoederverenigings.....	62
4.4.5	Aanstelling van opvoeders.....	63
4.4.6	Regte van ouers.....	63
4.4.7	Geleenthede.....	66
4.4.8	Evaluering.....	66
4.4.9	Rolle.....	66
4.5	Bemagtiging van opvoeders.....	67
4.5.1	Faktore wat 'n rol in opvoederbemagtiging kan speel.....	72
4.5.2	Besware van opvoeders.....	73
4.5.3	Opleiding van opvoeders.....	73
4.5.4	Klaskamer.....	74
4.5.5	Kenmerke van bemagtigde opvoeders.....	75
4.6	Ironië van skoolbemagtiging.....	77
4.7	Onderwysprogram.....	78
4.8	Veranderde rolle van opvoeders.....	78
4.9	Organisatoriese disfunksies wat bemagtiging rem	79
4.10	Foute wat met bemagtiging geassosieer word.....	81
4.11	Vereistes vir bemagtigingsaktiwiteite.....	82
4.12	Vennote.....	82
4.13	Samevatting.....	86

HOOFSTUK 5: RIGLYNE VIR DIE TOEPASSING VAN BEMAGTIGING DEUR OUERS EN OPVOEDERS IN SELFBESTURENDE SKOLE IN SUID-AFRIKA

5.1	Inleiding.....	88
5.2	Regulasies met betrekking tot funksies van beheerliggame.....	88

5.3	Prestasie van leerders.....	89
5.4	Nuwe dimensies vir die bemagtiging van opvoeders	90
5.5	Kultuurverandering.....	92
5.6	Media.....	93
5.7	Keuses.....	93
5.8	Omgewingsfaktore.....	94
5.9	Verantwoordelikheid / Toerekeningsvatbaarheid..	95
5.10	Verhoudinge tussen ouers en die skool.....	95
5.11	Skoolorganisasie.....	96
5.12	Opleiding.....	97
5.13	Ouerdeelname en betrokkenheid.....	98
5.13.1	Redes vir gemeenskapsbetrokkenheid in skoolbestuur.....	100
5.13.2	Potensiaal in ouerbetrokkenheid.....	101
5.13.3	'n Toekomsblik op ouerbetrokkenheid.....	102
5.13.4	Voordele van ouerbetrokkenheid.....	103
5.13.5	Afname in kontak in Sekondêre skole.....	103
5.13.6	Skakelaktiwiteite.....	104
5.14	Die Prinsipaal se rol.....	106
5.15	Voordele van bemagtiging.....	108
5.16	Voorvereistes vir bemagtiging.....	109
5.17	Bemagtiging fokus toerekeningsvatbaarheid.....	110
5.18	Sleutelfaktore in goeie praktyk.....	111
5.19	'n Model om bemagtiging van ouers en opvoeders. voor te stel.....	112
5.19	Samevatting.....	115

HOOFSTUK 6: OORSIG, GEVOLGTREKKINGS EN GEMOTIVEERDE AANBEVELINGS

6.1	Inleiding.....	118
6.2	Navorsingsdoelstellings en -doelwitte.....	118
6.3	Oorsig oor navorsing.....	119
6.4	Gevolgtrekkings	120
6.5	Gemotiveerde aanbevelings.....	121
6.5.1	Prinsipale en opvoeders behoort opgelei te word in opvoederbemagtiging.....	121

6.5.2	Beheerliggame behoort opgelei te word in ouer- bemagtiging.....	122
6.5.3	Verdere navorsing in bemagtiging van ouers in skole moet onderneem word.....	122
6.5.4	Verdere navorsing in bemagtiging van opvoeders in skole moet onderneem word.....	122
6.5.5	Indiensopleidingskursusse in die bestuur van die bemagtigingsproses moet opgestel word vir gebruik in Suid-Afrikaanse skole.....	123
6.5.6	Beleid oor bemagtiging in skole moet opgestel word.....	123
6.6	Doelstellingverwesenliking en probleemoplossing	124
6.7	Samevatting.....	124
BRONNELYS		125

LYS VAN FIGURE

		Bladsy
Figuur 1.1	Navorsingsontwerp.....	5
Figuur 2.1	Definisies van Bemagtiging.....	28

LYS VAN TABELLE

		Bladsy
Tabel 3.1	Verdeling van take.....	35
Tabel 3.2	Eienskappe van bemagtigde skole.....	42
Tabel 3.3	Vergelyking van 'n tradisionele en bemagtigde skool.....	49